

МРНТИ 16.21.65

А.Т. Бекботаев¹, А.Ж.Удербает²

¹Сәтбаев Университетінің қауымдастырылған профессоры,
геология-минерология ғылымдарының кандидаты
Алматы қаласы, Қазақстан

²Сәтбаев Университетінің ассистент-профессоры,
филология ғылымдарының кандидаты
Алматы қаласы, Қазақстан

**ЕКІ ТІЛДІ ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕР СӨЗДІКТЕРІНДЕГІ
ЖАҢА ТЕРМИНДЕР МЕН ТЕРМИНДІК ҚОЛДАНЫСТАР**
(Қазақша-орысша геология терминдерінің сөздіктері бойынша)

Аннотация: Соңғы жиырма жыл ішінде геология саласы бойынша онға жуық қазақша-орысша терминологиялық сөздік жарық көрді. Бұл сөздіктердің бұрын шыққан сөздіктерден өзіндік ерекшеліктері, сондай-ақ кемшін тұстары бар. Мақалада осы сөздіктерге қысқаша шолу жасалып, жаңа терминдер мен терминдік қолданыстардың лексикографиялану, оларды біріздендіру жайы сөз етіледі.

Мақалада геология саласы бойынша жарық көрген екі тілді қазақша-орысша терминологиялық сөздіктер, олардағы терминдер мен терминдік тіркестердің құрамы, көлемі, жаңа терминдердің берілуі, қолданыстан шығуы, кейінгі сөздіктермен салыстырғандағы өзгерістері, жарыспалылық сынды мәселелер қарастырылады.

Тірек сөздер: терминография, екі тілді терминологиялық сөздіктер, геология терминдері, жаңа терминдер

А.Т. Бекботаев¹, А.Ж.Удербает²

¹Ассоциированный профессор в Сатпаев Университете,
кандидат геолого-минералогических наук
Алматы, Казахстан

²Ассистент-профессор Сатпаев Университета,
кандидат филологических наук
Алматы, Казахстан

**О НОВЫХ ТЕРМИНАХ И ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИХ УПОТРЕБЛЕНИЯХ
В ДВУЯЗЫЧНЫХ СЛОВАРЯХ ГЕОЛОГИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ**
(на материале казахско-русских словарей геологических терминов)

Аннотация. В течение последних двух десятилетий было издано около десятка казахско-русских терминологических словарей в области геологии. Эти словари имеют как свои отличия от предыдущих словарей, так и свои недостатки. В статье представлен краткий обзор этих словарей, описываются трудности с точки зрения лексикографии новых терминов и терминологических употреблений и их унификации.

В статью включены двуязычные казахско-русские терминологические словари

в области геологии, а также рассматриваются такие вопросы как состав и объем терминов и терминологических словосочетаний в них, представление новых терминов, их устаревание, изменения по сравнению с более поздними словарями, их конкурентоспособность.

Ключевые слова: терминография, двуязычные терминологические словари, геологические термины, новые термины.

A.T.Bekbotayev¹, A.Zh.Uderbayev²

¹Associate Professor of Satpayev University,
Candidate of Geological and Mineralogical Sciences
Almaty, Kazakhstan

²Assistant Professor of Satpayev University,
Candidate of Philological Sciences
Almaty, Kazakhstan

NEW TERMS AND TERMINOLOGICAL USES IN BILINGUAL DICTIONARIES OF GEOLOGICAL TERMS

(based on the Kazakh-Russian dictionaries of geological terms)

Annatation. Over the past two decades, about ten Kazakh-Russian dictionaries of terms in the field of geology have been published. These dictionaries have their own peculiarities, as well as some shortcomings. The article gives a brief overview of these dictionaries, describes difficulties in terms of lexicography of new terms and terminological usages, their unification. The article discusses bilingual Kazakh-Russian terminological dictionaries in geology, issues such as the composition and volume of terms and terminological phrases, the introduction of new terms, their obsolescence, changes in comparison with subsequent dictionaries, competition.

Keywords: terminography, bilingual terminological dictionaries, geological terms, new terms.

Бұрынырақ шыққан сөздіктерді айтпағанның өзінде соңғы жиырма жыл ішінде «Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздіктер» сериясы, «Бекітілген терминдер сөздігі», «Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздіктері» ғылыми көпшіліктің игілігіне айналды. Осы терминологиялық сөздіктердің арасында геология саласы бойынша екі тілді, түсіндірме, көптілді ірілі-ұсақты сөздіктер де басылып шықты. Мақаламызда терминографиялық еңбектердің ішіндегі геология бойынша жарық көрген қазақша-орысша терминологиялық сөздіктер, олардағы жаңа терминдер мен терминдік қолданыстардың құрамы, төл, кірме және гибриді терминдердің көлемі, жаңа терминдердің пайда болуы, қолданыстан шығуы, кейінгі сөздіктермен салыстырғандағы өзгерістері жайындағы мәселелер қарастырылады.

Қазақ тілінде математика, физика, химия, биология ғылымдарына қарағанда геология саласындағы терминдер кейін ғана ХХ ғасырдың 50 жылдарынан бастап ене бастады. Геология саласындағы алғашқы екі тілді сөздік 1950 ж. шыққан «Геология терминдерінің орысша-қазақша сөздігі» болатын [1]. Бұл еңбек 10 жыл өткен соң «Геология терминдерінің орысша-қазақша сөздігі» деп аталып, ғалымдар А.Машани, А.Әбдірахманов, Ж.Садықовтың құрастыруымен қайта толықтырылып

жарық көрді. Бұл сөздіктің алдыңғы сөздіктен ерекшелігі: біріншіден, бұрынғы сөздікке қарағанда екі еседей толықтырылуы, екіншіден, терминдерінің басым көпшілігіне қазақ тілінде қысқаша түсінік берілуі болып табылады [2].

Бұл геологиялық терминдер сөздігі Қазақ КСРО ҒА Тіл білімі институтының басқаруымен 1959-1962 жж. металлургия, география, математика, физика, педагогика және психология, заңтану, медицина, іс қағаздары, экономика, философия, тіл білімі, әдебиеттану, спорт, құрылыс және құрылыс материалдары, теміржол көлігі, ботаника, топырақтану, тау кен ісі салалары бойынша 12 томдық терминологиялық сөздіктердің қатарында жарық көрді. Терминологиялық сөздіктер сериясының жарық көруі екі тілді лексикография саласы үшін үлкен жетістік болып саналды. Дегенмен ғылым алға жылжыған сайын, терминологияны толықтыру, сөздіктердегі жаңа пайда болған терминдерді өз ішінен жүйелеудің қажеттілігі арта түсті. 1962-1990 жж. аралығында шамамен 40-қа жуық қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздіктер жарық көрген екен [3, 30].

Еліміз тәуелсіздік алған 1990 жылдардан бастап сөздік жасау ісі қайта қолға алынып, содан бері геология саласы бойынша онға жуық қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздік көпшілікке ұсынылды. «Тіл туралы» заң қабылданғаннан кейін шыққан геологиялық терминдер сөздіктерінен К.Табылдиев құрастырған «Геологиялық терминдердің орысша-қазақша сөздігі» [4] және К.Сапарбаев, Т.Нүсіпбаев құрастырған «Орысша-қазақша геологиялық түсіндірме сөздікті» [5] атап өтуге болады. К.Табылдиевтің сөздігіне 500-ден аса терминдер кірген. Бұл сөздіктің негізгі материалы орыс тіліндегі 2 томдық «Геологический словарь» (1973) кітабынан алынған. Ол кезде де орыс тілінің басымдығы байқалады. Ондағы геологиялық терминдер орыс тілінде қалай жазылса, сөздікте солай алынған деуге болады. Мысалы, абиссаль, алеврит, антиклиналь, синклиний т.б. Одан басқа қазақ тілінде аудармасы бар кейбір терминдер (скважина, вулкан т.б.) сол күйінде орысша берілген. Орыс тіліндегі кейбір терминдердің аудармасы мағынасына дұрыс келе бермейді. Мысалы, выветривание – мүжілу, отложение – шөгінді, известняк – ізбес тас, т.б.

К.Сапарбаев, Т.Нүсіпбаевтың авторлығымен шыққан «Орысша-қазақша геологиялық түсіндірме сөздігі» ҚазКСРО Мемлекеттік терминология комиссиясының бекітуімен жарияланды.

Сөздік түсіндірме сөздіктің талаптарына сай жасалған. Сөздіктің алғысөзінде мынадай мәлімет келтіріледі:

А) орысша алынған терминдер алфавит тәртібімен алынған;

Ә) негізгі терминнің мүмкіндігінше қазақша баламасы алынып, содан кейін түсіндірмесі берілді;

Б) түсіндірмеде оның аталуы, анықтамасы, қасиеттері, табиғатта кездесуі, сипаттамалары, практикалық маңызы, халық шаруашылығында қолданылуы қарастырылды.

В) халықаралық терминдер жалпы қабылданған тәртіп бойынша берілген;

Д) кейбір терминдердің қазақ тіліндегі бірнеше атауы қарастырылғанда негізгісі, содан кейін факультативтік бөлігі көрсетілген [5].

К.Сапарбаев пен Т.Нүсіпбаевтың сөздігінде жоғарыда аталған сөздіктердегідей орыс тілі грамматикасы бойынша жазылған геологиялық терминдер сол қалпында өзгертілмей беріледі. Мысалы, *элювий*, *антеклиза*, *антиклинорий*, т.б. Мұнда қазақ тілінде жөнді баламалары бар кейбір терминдер мағынасы басқа болып аударылған. Мысалы, водопроницаемость – су сіңірімділік, выветривание – үгілу, аксессуар – иірім, залежь – иірім, ил – батпақ, разлом – жарық, рябь – бедер, щебень – үшкіртас, сдвиг –

ысырылма, взброс – кептелу т.б. Осы мысалдардан-ақ бұл аудармалар орыс тіліндегі терминдердің мағынасын дәл бермейтіні көрініп тұр.

Геологиялық терминжасау мәселесі бойынша осы саламен тығыз байланысы бар кен ісінің мамандары Ш.Әбдіраманов, М.Жаркенов, М.Нұрпейісова, М.Тоқтамысовтардың «Тау-кен атауларының орысша-қазақша, қазақша-орысша терминологиялық сөздігі» (1993) туралы айта кеткен жөн [6]. Бұл сөздікте кен ісіне байланысты терминдердің қазақша сәтті баламалары бар. Бірақ геология жағына келсек, ол бойынша терминдерінің қазақша аудармалары сәйкес келмейді. Мысалы, взброс – сырғыма, слой – қатпар, выщелачивание – сілтілеу, россыпное золото – қайрандық алтын, коренная порода – байырғы жыныс, сброс – жылыспа, породный массив – жыныс шыңтасы, свита – нөкер, т.б. Геологияны түсінетін маман үшін бұл аудармалар мүлдем жат деуге болады.

Одан кейінгі екі тілді сөздіктердің бірі – «Тілдерді қолдану мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасына» аясында тіліміздің терминдер саласын қазіргі талапқа сай қайта жүйелеп, кемелдендіру мақсатында жасалған «Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздігі. Геология, геодезия, география» (2000) [7]. Бұл сөздік ғылым, мәдениет, халық шаруашылығы салаларының барлығын қамтитын көптомдық қазақша-орысша, орысша-қазақша салаларалық 31 томдық сөздіктің бір томын құрайды.

Осы алғашқы көпсалалы сөздік шығарда терминдерді қазақ тілінде сөйлетеміз деген ұранмен халықаралық геологиялық терминдердің 70-80 % шамасы келсін-келмесін қазақ сөздерімен алмастырылды. Оның ішіне қолдануға келмейтін сөздер де кездесіп қалады. Мұндай бағыттың қате тұсы болатыны енді көрініп келеді, сондықтан ыңғайлы, сәтті баламасы болмаған жағдайда халықаралық терминдерді қалдырып, оларды тіліміздің заңдылығына бағындыру керек деген ойға келеміз. Оған үлгі ретінде өз заманындағы орыс тілінде терминжасам әдісін алуға болады. Орыс тілі XVIII, XIX, XX ғасырларда ғылым саласында қарқындап кеткені белгілі. Өйткені олар орыс тілінде жаңа термин жасауда өздерінше жаңа сөздер ойлап тапқаннан гөрі, түбірі латын, грек тілдерінен жасалған неміс, француз, ағылшын тілдерінің терминдерін алып, орыс тілі грамматикасына бейімдеп алды. Осы бағыт орыс тілінде терминжасам ғылымының барлық салаларында осы күндері де жалғасып келеді. Алып қарасаңыз, орыс тіліндегі қазіргі геологиялық терминдердің 90 %-ға жуығы шет тілдерден келген сөздер.

Екі тілді бұл сөздіктің негізгі кемшін тұсы – бір сөз әр томда әртүрлі аударылып жүргені және өзге тілден енген термин төңірегінде шешілмеген даулы тұстары көп. Оған ғалымдар арасындағы белең алған екі түрлі пікірді, бірі – термин атаулының бәрін өз тілімізге аударып алу, екіншісі – халықаралық сипат алған терминдер мен сөздерді өзгеріссіз қабылдау керек деген көзқарастардың әсері болғаны анық [8, 40-6].

Алғаш 2000 жылы шыққан екі тілді сөздіктің 20-томында да көптеген геологиялық терминдер жоғарыда аталған сөздіктер сияқты орыс тіліндегі нұсқасы бойынша жазылып кетті. Мысалы, антеклиз, аллювий, делювий, лагуна, литораль, моласса, батиаль, пелагиаль, сиаль, синеклиза, синклинорий, терраса, т.б. [7].

Қазақ тілінің кеңес заманының алғашқы жылдарынан-ақ қолданыстағы ережесі бойынша орыс тілі арқылы келген терминдердегі «а» жалғауын алып тастау болған. Мысалы, секунда – секунд, минута – минут, брахиопода – брахиопод, гастропода – гастропод т.б. Осындай жолмен орыс тілі арқылы кірген терминдерді жасау кейініректе ұмыт қалды ма, әлде орыс тіліне әбден берілгендік пе, әйтеуір терминдерді қазақ тілінде жасау орыс тіліндегідей болып қалыптасып кетті.

2000 ж. жарық көрген бұл сөздік кейін құрамындағы салалық терминдер мен терминдік қолданыстары екі есеге толықтырылып, 2014 жылы қайта жарық көрді [9]. Оның алдыңғы нұсқасының көлемі шамамен 5000-нан астам термин мен терминдік қолданыстарды қамтып, 347 беттен тұрса, 2014 жылы шыққан нұсқада шамамен 10000-ға жуық термин мен терминдік қолданыстар қамтылып, 455 беттен тұрады. Яғни, сөздік көлемінің екі есеге ұлғайып, толыққанын көреміз. Терминком бекітіп, геология, геодезия, география салалары бойынша 2014 ж. жарық көрген сөздікте [9] тек геология саласы бойынша шамамен 5305 термин мен терминдік тіркестер қамтылғанын, оның ішінде төл терминдердің көлемі – 1804, халықаралық терминдер – 825, гибрид терминдердің үлесі – 2676 құрайтыны анықталды. Демек, жалпылай алғанда геология терминдерінің 34 %-ы төл терминдер, 16 %-ы халықаралық терминдер, 50 %-ын гибрид терминдері құрайтынын көреміз.

Аталған сөздіктердің материалдарымен жұмыс істеуде, кейінгі сөздіктерді құрастыру барысында шешімін күтетін кейбір мәселелер туындаған болатын.

Сөздіктің екі нұсқасында біршама жаңа терминдер мен терминдік қолданыстар енгені байқалады. Бүгінде ондай лексикалық бірліктер геология саласындағы көпшілік ғылыми әдебиеттерде, зерттеу мақалаларда кеңінен қолданысқа еніп, терминқорымызды байытты. Ендігі кезекте, тілдегі мұндай тілдік бірліктерді жинақтап, жұртшылыққа таныстырып, оларға тілдік талдау жасап отыру өте маңызды. Осы жұмыс тиісті кәсіби деңгейде атқарылмаса, соның салдарынан жалпы қолданыстағы сөздер мен терминдердің жұмсалуындағы бірізділікке жету қиындап, жарыспалылыққа жол берілуі мүмкін» [10, 754]. 2014 жылы жарық көрген сөздікті құрастыру жұмысына қатысқандықтан орыс және шет тілдеріндегі терминдердің қазақша жаңа баламалары енгізіліп, кейде олардың жарыспалы түрде әрі жүйесіз қолданылып жүргендігіне көз жеткіздік.

Бұл турасында сөздіктің авторларының бірі, геология саласының білгір маманы Н.Сейітов: «..ғылым мен техниканың қарыштап дамуы дәйім жаңа ұғымдар мен түсініктерді туындатып отыратыны түсінікті, сондықтан да қазақ тілінің туындау және қалыптасу барысында ондай ұғымдар мен түсініктердің мүлдем болмағаны аян. Ендеше мұндай тың түсініктерге байырғы қазақ сөздерін күштеп телу ісі де үлкен көрегенділік емес... Алайда бұдан тың түсініктердің бәрін шетелдік сөз күйінде қалдыру міндеттілігі туындамаса керек, оларды қазақ тілінің байырғы қаражаттары көмегімен жасақталған мүлде жаңа сөздермен алмастырудың еш сөкеттігі жоқ» – деп түсіндіреді [11, 213].

Соңғы екі сөздіктің материалын салыстыру барысында геология саласында шет тілдік бірқатар терминдер аударылып, олардың қазақша баламасы ұсынылған көреміз. Мысалы, бұрынғы сөздіктерде шельф, александрит, ярус, аномалия, компас, пласт, порода, риф, скважина т.б. бірқатар терминдер қайраң, құбылматас, жікқабат, қалыпсыздық, тұсбағдар/құбылнама, қойнауқат, таужыныс, кедертас, ұнғыма сөздерімен беріліп, бүгінде ғылыми айналымға енді. Бүгінде мұндай қазақша терминдер әбден қалыптасып, көпшілікке танылғандықтан, олардың жаңалық сипаты бәсеңдеп келеді. Бұл терминдердің қолданылу уәжі, беретін ұғым-түсінігі туралы 2000 жылғы сөздікті түзу тәжірибесі туралы жазған Н.Сейітовтің мақаласында егжей-тегжейлі сөз етіледі [11, 236]. Әсіресе, автор сөздікке енгізілген қалыпсыздық, қойнауқат, белдем (зона) терминдерін алудағы уәжін тәптіштеп түсіндіреді. Белдем жаңа қолданысын проф. Н.Сейітов зона терминінің баламасы ретінде ұсынған. Автор еңбектерінде, өзінің авторлығымен шыққан терминологиялық сөздіктерде зона терминінің орнына белдем терминін қолданады. Мәселен, Н.Кунаевпен бірігіп шығарған «Мұнай және

газ геологиясы танымдық және кәсіптік-технологиялық терминдерінің түсіндірме сөздігінде» зона, зональность терминдері белдем, белдемділік деп беріліп, осы терминдермен тіркесетін зона аэрации – ауалану белдемі, зона насыщения – қанығу белдемі, зона фациальная – фациялық белдем, зональность гидрогеодинамическая – гидрогео-динамикалық белдемділік деген түрде жұмсалады [12, 116-117]. Алайда белдем терминдік қолданысы тілдік айналымға аса еңбегенін де айта кету керек.

Сөз болып отырған тілдік бірліктердің көпшілігі түбір сөздердің бірігуі арқылы жасалған авторлық қолданыстар, яғни бұрыннан белгілі екі ұғымды немесе екі түсінікті бір-бірімен біріктіру әдісімен жаңа терминдер жасау тәжірибесі қолданылған. Бірқатар терминдер түбірге сөз тудырушы қосымшалардың жалғануы арқылы жасалған. Термин жасауда бұл тәсілдер өнімді болып табылғанымен, тіліміздің терминжасам дереккөздерін (кәсіби, көне, аймақтық сөздерді пайдалану), одан қалса өзге түркі тілдерінің деректерін де пайдалану жағын еске салғымыз келеді. Өйткені шеттілдік терминдерді қазақыландыруда, жаңа атау беріп, термин жасауда бірізділіктің сақталуына мән беру қажет. Себебі белгілі бір салада шеттілдік терминдердің мән-мағынасын беретін жаңа балама табылғанымен, басқа салаларда оларды қолдануға келе бермейтінін іс жүзінде көріп келеміз.

Сөздікте көне сөздерді қайта жаңғыртып қолданған деректер 2014 ж. нұсқада ұшырасады. Мәселен, ғылым салаларында қалыптасқан, жұртшылыққа кеңінен таныс компас термині 2000 ж. сөздікте компас, тұсбағдар деп қатар берілсе, 2014 ж. сөздікте құбылнама аэлогизмі қосылған. Бұл сөзді XIX ғ. басындағы Алаш ғалымдарының еңбектерінен кездестіреміз. Осыған ұқсас алап (бассейн) аэлогизмін де мысалға келтіруге болады. Өткен ғасырдың басында 1925 ж. «Қазақша-орысша тілмашта» де бассейн сөзі алап болып реестрде берілген.

Қазіргі терминология саласында терминдену үдерісі арқылы көнерген сөздер тілімізге қайта оралып жатқандығы белгілі. Мысалы, айдауыл (тұтқынды бақылап, екінші жерге жеткізуші) сөз қазақ халқының тұрмысында қолданыста болған сөздердің бірі. Алайда бұл сөз бір кездері тілдік қолданыстан шығып, оның орнын конвой сөзі басқан болатын. Бірақ ұлттық терминологияны қайта қалыптастыру жолында керісінше конвой сөзін айдауыл сөзі тілімізден ығыстырып, әскери термин ретінде терминология саласында әбден орнықты. Сол сияқты сыбаға – паек сөзінің орнына, кіреуке – эмаль, қандауыр – скаल्पель сөздерінің орнына қолданысқа ие болып, тізімізге оралып жатыр. Сол сияқты «ағза-организм», «жасуша-клетка» сөздері де медициналық термин ретінде қалыптасқан сөздер [13, 139].

Екі сөздіктің реестрге алынған терминдерін салыстыру арқылы сөздіктің кейінгі нұсқасында толықтырулар, өзгерістермен бірге қате қолданыстар кездеседі. 2000 жылғы сөздіктің реестріне алынған кейбір терминдік бірліктер (шоғыр, жанартаутану, құбылтас) қолданыс ретінде қалып (бірді-екілі қолданылып), 2014 жылғы сөздікте (жатын, вулканология, құбылматас) түзетілген не өзге баламасына ауыстырылған.

Жалпы кез келген сөздік түзу жұмысында түзету, толықтыру жұмыстары болуы заңды әрекет. Себебі тіл дамыған сайын ондағы жаңа тілдік бірліктер тілдік қолданысқа ену арқылы атауы болып отырған ұғымды дәл беру-бермеуі, сәтті-сәтсіздігі анықтала түседі. Ұғымды бере алатын сәтті қолданыстар тілдік айналымға еніп, өз орнын тауып жатса, сәтсіз алынғандары қолданысы шектеліп, сырт қалып жатады.

Жаңа терминдер мен терминдік қолданыстардың пайда болуымен бірге сөздіктердегі жарыспалылық, варианттылық құбылысы да орын алып келеді. Бұрынғы еңбектерде скважина термині скважина, ұңғыма, үңгіме деген нұсқаларда қолданылып, кейін негізгі нұсқа ретінде ұңғыма сөзі қалыптасты. Сол сияқты труба сөзі құбыр, тұрба

қатар қолданылып, құбыр нұсқасы бекіді. Пласт термині кейінгі сөздікте қабат деп, бұрынғы сөздікте қойнауқат деп екі сөздікте екі түрлі берілген. Мұндай терминдерде жарыспалылық орын алған жағдайда осы ғылым салаларында ұлттық терминдері әбден қалыптасқан, жетілген түркі тілдерінің материалдарын шолып, соларға сүйенген де дұрыс болар еді. Тілде қалыптасқан өзге тілдік терминдерді аударуда, жаңа атауын ойластыруда бір ғана ғылым саласындағы нақты бір мағынасымен шектелмей, өзге ғылым салаларындағы мағыналарын ескере отырып сөздікке енгізген жөн. Ұсынылған жаңа атау басқа салалардағы мағынаны дәл қамти алмайтын жағдайда сөздікке енгізу ісін қоя тұру керек деп есептейміз. Өйткені бекітілген, сөздіктерге енген реестр бірліктерді өзгерте беру жарыспалылыққа жол беріп, қолдануда шатасу орын алады. Әрі сөздіктің мазмұнына, материалына сүйенуге қолданушылар тарапынан сенімсіздік туғызады.

Сол себепті қазіргі қазақ тіл білімінің терминология, терминография саласы алдында бұл салада жинақталған тәжірибені теориялық, әрі практикалық тұрғыдан тиянақтап қорытындылау, тиісті ғылыми талдау жүргізіп, соның негізінде сөздіктерді жетілдіруге бағытталған ұсыныстарды белгілеу міндеттері қойылып отыр.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- [1] Геология терминдерінің орысша-қазақша сөздігі. – Алматы: Ғылым, 1950.
- [2] Орысша-қазақша терминология сөздігі. Геология терминдері. 3-том. – Алматы: ҒА баспасы, 1960. – 200 б.
- [3] Мусатаева М.Ш. Двухязычная лексикография: тенденция и перспективы. – Алматы: РИОВАК РК, 2000. – 204 с.
- [4] Табылдиев К. Геологиялық терминдердің орысша-қазақша сөздігі. – Шевченко, 1990.
- [5] Сапарбаев К., Нүсіпбаев Т. Орысша-қазақша геологиялық түсіндірме сөздік. – Алматы: ҚазҰУ, 1991.
- [6] Әбдіраманов Ш., Жаркенов М., Нұрпейісова М., Токтамысов М. Тау-кен атауларының орысша-қазақша, қазақша-орысша терминологиялық сөздігі. – Алматы: РБК, 1993.
- [7] Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздік. Геология, геодезия, география. – Алматы: «Рауан», 2000. – 347 б.
- [8] Егізбаева Р. Қазіргі қазақ лексикографиясы: ізденістің белгісі // Ғасырлар тоғысындағы лексикорғафия және аударма. – Алматы, 2002. – 106 б.
- [9] Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздік. Геология, геодезия, география. – Алматы: «ҚАЗАқпарат», 2014. – 455 б.
- [10] Ш.Құрманбайұлы. Қазақ терминологиясы. – Алматы: «Сардар», 2014. – 928 б.
- [11] Н.Сейітов. Тағылымды терминдер базасын жасақтаудың тауқыметі мен түйткілдері (Көгілдір белдер кітабында). – Ақтөбе: «А-полиграфия», 2003. – 202–237 бб.
- [12] Сейітов Н., Н.Қунаев. Мұнай және газ геологиясы танымдық және кәсіптік-технологиялық терминдерінің түсіндірме сөздігі (Анықтамалық басылым). – Алматы, 2003. – 456 б.
- [13] Карагулова Б.С. Терминология саласындағы неологизация // Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ терминологиясы. – Астана, 2014.